

НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЯРОСЛАВА МУДРОГО

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУДОВОГО ПРАВА

Матеріали X міжнародної
науково-практичної конференції

(25 квітня 2025 р.)

НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЯРОСЛАВА МУДРОГО
Кафедра кримінального процесу

НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПРАВА
КИЇВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
Кафедра юстиції

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»
Кафедра організації судових, правоохоронних органів та адвокатури
НІМЕЦЬКО-УКРАЇНСЬКЕ ОБ'ЄДНАННЯ ЮРИСТІВ
ГО «СТАЛЕ ПРАВОСУДДЯ»

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУДОВОГО ПРАВА

Матеріали X міжнародної науково-практичної конференції

(25 квітня 2025 р.)

Харків
«Право»
2025

Відповідальна редакторка *Л. М. Москвич*

Актуальні проблеми судового права : матеріали X міжнар.
А43 наук.-практ. конф. (25 квіт. 2025 р.) / [відп. ред. Л. М. Москвич] ;
Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, Каф. кримін. процесу ;
Навч.-наук. ін-т права Київ. нац. ун-ту ім. Т. Шевченка, Каф. юстиції ;
Нац. ун-т «Одеська юрид. акад.», Каф. орг. суд., правоохорон.
органів та адвокатури ; Нім.-Укр. об-ня юристів ; ГО «Стале правосуддя». –
Харків : Право, 2025. – 376 с.

ISBN 978-617-8612-04-7

Збірник містить матеріали Десятої міжнародної науково-практичної конференції з актуальних проблем судового права, у якій взяли участь відомі вітчизняні та зарубіжні науковці та практики. Організаторами заходу виступили кафедра кримінального процесу Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, кафедра юстиції ННІ права Київського національного університету імені Тараса Шевченка, кафедра організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», Німецько-Українське об'єднання юристів і ГО «Стале правосуддя». В основу видання покладено доповіді, виголошені учасниками конференції, які торкаються різноманітних аспектів судового права.

УДК 349.42

Матеріали викладено в авторській редакції.
Відповідальність за їхню якість, достовірність,
відсутність текстових запозичень несуть автори.

Відеозапис конференції за посиланням:

© Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, 2025

ISBN 978-617-8612-04-7

© ТОВ «Видавничий дім «Право», 2025

Костенко С. К.

*доктор філософії у галузі права
професор кафедри організації судових,
правоохоронних органів та адвокатури
Національного університету «Одеська
юридична академія»*

ПРИЗНАЧЕННЯ ТА ЗВІЛЬНЕННЯ ГЕНЕРАЛЬНОГО ПРОКУРОРА: МІЖ ПРАВОМ І ПОЛІТИКОЮ

Генеральний прокурор відіграє ключову роль у забезпеченні законності, контролі за дотриманням правопорядку та реалізації кримінальної політики держави. Водночас питання його призначення та звільнення в Україні залишається предметом правових і політичних дискусій. За роки незалежності жоден Генеральний прокурор не завершив свій строк повноважень у межах, визначених Конституцією України, що свідчить про наявність серйозних інституційних проблем у механізмах кадрових рішень.

Часта зміна Генеральних прокурорів та політичний тиск на процес їх призначення і звільнення суперечать стандартам незалежності прокуратури, що закріплені в міжнародних документах, зокрема у рекомендаціях Венеціанської комісії та Консультативної ради європейських прокурорів (КРЕП). Практика розвинених демократичних країн демонструє необхідність забезпечення чітких, прозорих і деполітизованих процедур для стабільного функціонування прокуратури та ефективного виконання нею своїх завдань.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю реформування правового механізму призначення та звільнення Генерального прокурора з урахуванням європейських стандартів, що передбачають захист від політичного впливу, визначення чітких підстав для звільнення та гарантії незалежності цього інституту. В умовах євроінтеграційних прагнень України впровадження таких змін є важливим чинником зміцнення верховенства права та довіри суспільства до органів прокуратури.

Таким чином, дослідження правових механізмів призначення та звільнення Генерального прокурора, аналіз їх відповідності міжнародним стандартам, виявлення ключових проблем та пошук шляхів удосконалення законодавства становлять не лише науковий, а й практичний інтерес-

ес у контексті забезпечення стабільності інституційної системи прокуратури.

З часу здобуття незалежності України посаду Генерального прокурора займало 14 осіб, більшість з яких достроково звільнялися з політичних причин. Основні підстави звільнення включали подання заяв про відставку (6 випадків), висловлення недовіри парламентом – 4, обрання народним депутатом – 2, завершення мандату – 1 та досягнення граничного віку – 1 [1].

На відміну від України, у країнах ЄС генеральні прокурори зазвичай обіймають посаду протягом усього терміну, визначеного законом. Наприклад, у Греції та Румунії цей строк складає 3 роки, в Угорщині – 9 років. Основні причини звільнення у країнах ЄС – завершення строку повноважень або досягнення граничного віку. Поодинокі випадки звільнення до закінчення строку мали місце лише за наявності грубих порушень закону [2;3;4;5].

Проблема стабільності керівництва органів прокуратури в Україні є одним із ключових питань у контексті забезпечення незалежності цієї інституції. На думку С. Банаха, постійна зміна Генеральних прокурорів на коротких проміжках часу викликає сумніви щодо автономності органу прокуратури та суперечить логіці конституційних норм, які передбачають визначений строк перебування на посаді. Він наголошує на тому, що безпідставна ротація керівництва не тільки дестабілізує роботу прокуратури, а й порушує засади її діяльності відповідно до європейських стандартів. Вчений пропонує створення механізмів захисту Генерального прокурора від політично вмотивованих звільнень, зокрема шляхом запровадження конкурсного відбору кандидатів та встановлення чітких критеріїв оцінки їхньої діяльності. Такі заходи, на його переконання, можуть забезпечити належний рівень професійної незалежності Генерального прокурора та сприяти ефективному функціонуванню системи правосуддя в Україні [6, с.350].

Досліджуючи процедуру призначення та звільнення Генерального прокурора, М. Руденко доходить висновку, що для забезпечення ефективної діяльності цієї посади необхідне усунення політичного тиску та впровадження додаткових гарантій незалежності. Він пропонує змінити процедуру призначення, передавши відповідні повноваження Вищій раді правосуддя, яка б вносила Президенту України подання щодо кандидатів, рекомендованих Всеукраїнською конференцією прокурорів. Аналогічний підхід застосовується в Болгарії, Іспанії та Польщі, де така

модель сприяє деполітизації діяльності прокуратури. Крім того, вчений вважає, що при достроковому припиненні повноважень Генерального прокурора доцільно передбачити оцінку його професійної діяльності Вищою радою правосуддя, що потребує внесення змін до Конституції України [7, с.51].

Правове регулювання процедури призначення та звільнення Генерального прокурора становить одну з ключових проблем організації прокуратури в демократичній державі, оскільки саме цей аспект визначає ступінь незалежності органу та його відповідність принципам верховенства права. Водночас механізми призначення та звільнення Генерального прокурора неминуче мають політичне підґрунтя, що зумовлює ризики політизації цієї посади, а відтак – і самої прокуратури.

Європейські стандарти не передбачають єдиної обов'язкової моделі призначення та звільнення Генерального прокурора, натомість надаючи державам певну дискрецію у виборі відповідних процедур. Однак, існують загальні принципи, які випливають із рекомендацій Ради Європи, зокрема Комітету Міністрів, Консультативної ради європейських прокурорів (КРЕП) та Венеціанської комісії. Одним із ключових документів у цій сфері є Рекомендація (2000)19 Комітету Міністрів Ради Європи щодо ролі прокуратури в системі кримінального правосуддя [8]. Проте вона не містить конкретних механізмів щодо призначення або звільнення Генерального прокурора, що залишає це питання в компетенції національного законодавства.

У 2024 році КРЕП узагальнила існуючі рекомендації та у Висновку № 19 (2024) визначила три критерії, які мають бути враховані для забезпечення незалежності Генерального прокурора: процедура призначення та звільнення, дотримання етичних і професійних стандартів, а також управлінські функції цієї посадової особи. Зокрема, КРЕП наголошує на необхідності прозорих і об'єктивних критеріїв відбору кандидатів, що унеможливають політичний тиск і сприяють деполітизації процесу [9].

Згідно з висновками Венеціанської комісії, одним із способів зменшення політизації процесу є мінімізація впливу виконавчої влади на призначення Генерального прокурора. Рекомендується залучення незалежних органів, таких як прокурорське самоврядування або спеціалізовані комісії, які здійснюють експертну оцінку кандидатів. Також пропонується застосування кваліфікованої більшості голосів у парламенті для ухвалення рішення щодо кандидатури, що дозволяє досягти консенсусу і знижує ризик політичної упередженості.

Важливим аспектом є термін повноважень Генерального прокурора. КРЕП наголошує, що він має бути достатньо тривалим або безстроковим, аби забезпечити стабільність посади та запобігти її залежності від змін політичного керівництва. Особливо підкреслюється, що дострокове звільнення Генерального прокурора має бути крайнім заходом (*ultima ratio*), причому його підстави повинні бути чітко регламентовані і не містити політичних мотивів. Крім того, рішення про звільнення має підлягати незалежному судовому контролю[10].

Венеціанська комісія неодноразово критикувала положення Конституції України, яке дозволяє Верховній Раді висловлювати недовіру Генеральному прокуророві, що автоматично тягне його відставку. Такий механізм, на думку європейських експертів, є інструментом політичного впливу і суперечить принципу незалежності прокуратури [11]. Попри рекомендації щодо його скасування, цей інститут досі збережений у ст. 85 Конституції України.

У контексті України важливою проблемою залишається відсутність належного залучення професійної спільноти до процесу призначення Генерального прокурора. Крім того, законодавство не містить достатніх запобіжників від політичного впливу при його звільненні. Натомість механізми, що дозволяли здійснювати оцінку професійної діяльності Генерального прокурора незалежними органами, були скасовані, що лише посилює ризик політичної залежності цієї посади.

Таким чином, процедура призначення та звільнення Генерального прокурора перебуває на перетині права і політики, що зумовлює постійний баланс між необхідністю забезпечення його незалежності та політичними інтересами. Європейські стандарти вимагають прозорості, професійності та деполітизації цього процесу, що залишається актуальним викликом для України.

Список використаних джерел:

1. Інформація про раніше призначених осіб на посаду Генерального прокурора з 1991–2024 роки. URL: <https://www.rada.gov.ua/print/239294.html>
2. Petros Clerides. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Petros_Clerides
3. German prosecutor fired over treason case. URL: <https://www.dw.com/en/german-justice-minister-maas-terminates-federal-prosecutor-range/a-18625000>
4. Генпрокурор Румунії подав у відставку із-за свого кортежу. URL: <https://mezha.net/ua/bukvy/21383-genprokuror-rumynii-podal-v-otstavku-iz-za-svoego-kortezha/>
5. Matti Nissinen. URL: https://fi.wikipedia.org/wiki/Matti_Nissinen

6. Банах С. В. Сучасна концепція адміністративно-правового забезпечення функціонування органів прокуратури України: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Запоріжжя, 2021. 421 с.

7. Руденко М. В. Генпрокурори незалежної України: 30 років політико-правового досвіду з передумов призначення на посаду, строку повноважень та підстав звільнення. Актуальні проблеми права: теорія і практика. 2021. № 1 (41). С.47–53.

8. Рекомендація Рес (2000) 19 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо ролі прокуратури в системі кримінального правосуддя, Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 724 засіданні заступників міністрів 6 жовтня 2000 року. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/Res_2000_19_2000_10_6.pdf

9. Висновок КРСП №19 (2024 р.) щодо організації діяльності органів прокуратури для забезпечення їхньої незалежності та неупередженості. URL: <https://rm.coe.int/opinion-no-19-2024-of-the-ccpe-ua/1680b34283>

10. Звіт Венеціанської Комісії з Європейський стандартів щодо незалежності судової системи: частина II – Служба обвинувачення. URL: <https://kdkp.gov.ua/page/inshi-dokumenty>

11. Висновок № 539/2009 Венеціанської комісії щодо проекту Закону України «Про прокуратуру», затверджений на 79-му пленарному засіданні Венеціанської комісії, 12–13 червня 2009 року. URL: https://pravo.org.ua/wp-content/uploads/old/files/zarub_zakon/zv_uk_PR_2009.pdf

Кравченко М. О.

*доцент кафедри організації судових,
правоохоронних органів та адвокатури
Національного університету «Одеська
юридична академія»,
кандидат юридичних наук, доцент*

РОЗУМНІСТЬ СТРОКУ РОЗГЛЯДУ ЯК СКЛАДОВА ПРАВА НА СПРАВЕДЛИВИЙ СУД

Право на справедливий суд обґрунтовано вважають показником розвитку суспільства та держави. Вперше на офіційному рівні це право було закріплене у Великій хартії вольностей 1215 р. у Англії як інструмент захисту індивіду від абсолютизму влади. Сьогодні ключовим документом, який закріплює право на справедливий суд, є Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (ст. 6). Можна погодитися, що україн-

Костенко С. К.	
ПРИЗНАЧЕННЯ ТА ЗВІЛЬНЕННЯ ГЕНЕРАЛЬНОГО ПРОКУРОРА: МІЖ ПРАВОМ І ПОЛІТИКОЮ	46
Кравченко М. О.	
РОЗУМНІСТЬ СТРОКУ РОЗГЛЯДУ ЯК СКЛАДОВА ПРАВА НА СПРАВЕДЛИВИЙ СУД	50
Крицька І. О.	
ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ПРИ ЗДІЙСНЕННІ ПРАВОСУДДЯ В КОНТЕКСТІ ДОТРИМАННЯ ФУНДАМЕНТАЛЬНИХ ПРАВ ЛЮДИНИ.....	53
Кубаєнко А. В.	
ПРАВОСУДДЯ БЕЗ БАР'ЄРІВ: РОЛЬ ЦИФРОВИХ РІШЕНЬ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПУБЛІЧНОГО ДОСТУПУ ДО СУДУ	57
Кухнюк Д. В., Запара С. І.	
ДОСТУП ДО ПРАВОСУДДЯ У СФЕРІ ПРАЦІ: МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ТА НАЦІОНАЛЬНА ПРАКТИКА	61
Куш О. Є.	
ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ПРИНЦИП НАЛЕЖНОЇ ПІДГОТОВКИ СУДДІВ У СУДОВІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ.....	68
Мельниченко В. С.	
ТЕОРЕТИКО – ПРИКЛАДНІ ПРОБЛЕМИ ПЕРЕХІДНОГО ПРАВОСУДДЯ: МІЖНАРОДНИЙ РІВЕНЬ	70
Москвич Л. М.	
ТРАНСФОРМАЦІЯ ЗАСАДИ ДОСТУПНОСТІ ПРАВОСУДДЯ ПІД ВПЛИВОМ ЦИФРОВІЗАЦІЇ	73
Муза О. В.	
ДО ПИТАННЯ ПРО СУЧАСНИЙ СТАН РЕАЛІЗАЦІЇ ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ УКРАЇНИ	77
Назаров І. В.	
ПЕРЕВІРКА НА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЯК ДОСТУП ДО СУДДІВСЬКОЇ ПРОФЕСІЇ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ	80
Нестерчук Л. П.	
СУДОВА СПЕЦІАЛІЗАЦІЯ ЯК ФОРМА РОЗВИТКУ СУДОВОЇ СИСТЕМИ: ВІТЧИЗНЯНИЙ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД.....	83
Овсяннікова О. О.	
ВПРОВАДЖЕННЯ ЄСІТС: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ	88